

2018. gada 22. marta “Grozījumi Izglītības likumā” un “Grozījumi Vispārējās izglītības likumā” atbilst Satversmes 91. panta otrajam teikumam un Satversmes 114. pantam

2019. gada 23. aprīlī Satversmes tiesa ir pieņēmusi spriedumu lietā Nr. 2018-12-01 “Par 2018. gada 22. marta likuma “Grozījumi Izglītības likumā” 1. panta pirmās daļas, otrās daļas vārdu “pirmsskolas izglītības un pamatizglītības pakāpē, ievērojot šā likuma 41. panta noteikumus”, 3. panta pirmās daļas vārda “pamatizglītības” un 2018. gada 22. marta likuma “Grozījumi Vispārējās izglītības likumā” 2. panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta otrajam teikumam, 112. pantam un 114. pantam”.

Apstrīdētās normas

Izglītības likuma 9. panta pirmajā daļā noteikts, ka valsts, pašvaldību un valsts augstskolu izglītības iestādēs izglītību iegūst valsts valodā. Pieņemot apstrīdētās normas, likumdevējs ir attiecinājis vispārīgo noteikumu par izglītības ieguvu latviešu valodā uz privātajām izglītības iestādēm pamatizglītības un vidējās izglītības pakāpē. Izglītības iestādēs, kuras īsteno mazākumtautību izglītības programmas, vidējās izglītības pakāpē ir attiecinājis vispārīgo noteikumu par izglītības ieguvu latviešu valodā, savukārt izglītības iestādēs, kuras īsteno mazākumtautību izglītības programmas, pamatizglītības pakāpē samazinājis mazākumtautību valodu lietojuma proporciju mācību satura apgūvē – ne mazāk kā 80 procentus pamatskolā un ne mazāk kā 50 procentus sākumskolā.

Par prasījuma paplašināšanu

Tiesas sēdē pieteikuma iesniedzējs sniedza juridiskus argumentus arī par Izglītības likuma 41. panta 1.¹ un 1.² daļas iespējamo neatbilstību Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91. panta otrajam teikumam, 112. pantam un 114. pantam. Izglītības likuma 41. panta papildināšanu ar 1.¹ un 1.² daļu noteic 2018. gada 22. marta

likuma grozījumu 3. panta otrā daļa. Minētās normas nosaka valsts valodas un mazākumtautības valodas lietojuma proporciju mācību satura apgūvē pamatizglītības pakāpē. Tādējādi tās ir cieši saistītas ar apstrīdētajām normām.

Lai sekmētu lietas vispusīgu un objektīvu izskatīšanu, Satversmes tiesa nolēma vērtēt arī likuma “Grozījumi Izglītības likumā” 3. panta otrās daļas atbilstību Satversmes 91. panta otrajam teikumam, 112. pantam un 114. pantam.

Augstāka juridiska spēka normas

Satversmes 91. panta otrais teikums: “Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.”

Satversmes 112. pants: “Ikvienam ir tiesības uz izglītību. Valsts nodrošina iespēju bez maksas iegūt pamatizglītību un vidējo izglītību. Pamatizglītība ir obligāta.”

Satversmes 114. pants: “Personām, kuras pieder pie mazākumtautībām, ir tiesības saglabāt un attīstīt savu valodu, etnisko un kultūras savdabību.”

Lietas fakti

Lieta ierosināta pēc divdesmit 12. Saeimas deputātu pieteikuma. Viņi uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 112. pantam, kas uzliek valstij pienākumu nodrošināt izglītības pieņemamību tās adresātiem. Pieteikuma iesniedzējs uzsver, ka likumdevējam, izvēloties izglītības politikas īstenošanas līdzekļus, esot jāpanāk iespējami taisnīgs līdzsvars starp dažādu sabiedrības locekļu interesēm. Tāpat esot nodrošināma arī līdzdalības tiesību ievērošana lēmumu pieņemšanā.

Apstrīdētās normas neatbilstot arī Satversmes 91. panta otrajā teikumā ietvertajam diskriminācijas aizlieguma principam, kas nepieļaujot pie mazākumtautībām piederošu personu diskrimināciju uz valodas pamata.

Apstrīdētās normas neatbilstot arī Satversmes 114. pantam, jo mazākumtautību valodu lietošanas samazinājums atņemot izglītojamiem būtisku nacionālās identitātes saglabāšanas un attīstīšanas priekšnosacījumu.

Tiesas secinājumi

Izskatāmajā lietā viena no apstrīdētajām normām ir 2018. gada 22. marta likuma “Grozījumi Izglītības likumā” 1. panta pirmā daļa. Tā uz privātajām izglītības iestādēm attiecina noteikumu par izglītības ieguvī valsts valodā pamatizglītības un vidējās izglītības pakāpē. Līdz šīs apstrīdētās normas pieņemšanai šis noteikums uz privātajām izglītības iestādēm netika attiecināts. [18.2.]

Satversmes tiesā sagatavošanas procesā jau ir vairākas lietas, kur apstrīdēta minētās normas atbilstība Satversmei. Ievērojot lietderības principu, Satversmes tiesa uzskatīja, ka 2018. gada 22. marta likuma „Grozījumi Izglītības likumā” 1. panta pirmās daļas atbilstība Satversmes 91. panta otrajam teikumam, 112. pantam un 114. pantam ir vērtējama, izskatot lietu Nr. 2018-22-01. [18.2.]

Par Satversmes 112. pantu

Satversmes tiesa neguva apstiprinājumu tam, ka apstrīdētās normas skartu tiesības uz izglītību. Līdz ar to tiesvedība lietā daļā par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 112. pantam tika izbeigta. [20.5.]

Par Satversmes 91. panta otro teikumu

Pārbaudot apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 91. panta otrajam teikumam, Satversmes tiesa nevienā no pieteikuma iesniedzēja minētajiem aspektiem nekonstatēja grupas, kuras atrastos pēc noteiktas pazīmes (kritērija) salīdzināmos apstākļos. Tādējādi izskatāmās lietas apstākļos netika konstatēta diskriminējoša attieksme un apstrīdētās normas tika atzītas par atbilstošām Satversmes 91. panta otrajam teikumam. [21.3.]

Par Satversmes 114. pantu

Satversmes tiesa atzina, ka valstij ir arī pienākums radīt priekšnoteikumus mazākumtautību līdzdalībai demokrātiskai sabiedrībai raksturīgā diskursā. Tomēr vienlaikus mazākumtautībām būtu jāizrāda iniciatīva piedalīties šajā diskursā valsts valodā. Satversmes tiesa atzina, ka ikvienai personai, kura pastāvīgi dzīvo Latvijā, ir jāprot šis valsts valoda, turklāt tādā līmenī, lai varētu pilnvērtīgi piedalīties demokrātiskās sabiedrības dzīvē. Sabiedrības locekļi, kas izprot un ciena vērtības, uz kurām balstīta Satversme, ir demokrātiskas tiesiskas valsts pastāvēšanas priekšnoteikums. [24.2.]

Demokrātiskas sabiedrības kopējās bagātināšanās princips ir jāievēro arī izglītības jomā. Proti, valstij ir jāatbalsta mazākumtautību savdabības saglabāšana un attīstība vienotas izglītības sistēmas ietvaros, veicinot kopējas demokrātiskas sabiedrības identitātes veidošanos, nevis – pretstatot mazākumtautību tiesības kopējām sabiedrības interesēm. Valsts pienākums ir nodrošināt iespējas valsts un pašvaldību skolās iegūt tādu izglītību, kas nostiprina demokrātiskas sabiedrības kopējo identitāti. [23.2.]

Demokrātiskas tiesiskas valsts pienākums ir nodrošināt katra cilvēka tiesību ievērošanu un radīt harmonisku ietvaru brīvas, izglītotas personības attīstībai. Satversmes 114. pantā ietvertās tiesības ir tikai viens no šā ietvara elementiem, kas jālīdzsvaro ar kopējām

sabiedrības vērtībām. Satversmes tiesa neguva apstiprinājumu Pieteikuma iesniedzēja uzskatam, ka apstrīdētās normas liegtu mazākumtautību tiesību īstenošanu. [24.3.]

Satversmes tiesa nosprieda:

1) izvērtēt 2018. gada 22. marta likuma “Grozījumi Izglītības likumā” 1. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta otrajam teikumam, 112. pantam un 114. pantam lietas Nr. 2018-22-01 ietvaros;

2) izbeigt lietu daļā par 2018. gada 22. marta likuma “Grozījumi Izglītības likumā” 1. panta otrās daļas, 3. panta pirmās un otrās daļas un 2018. gada 22. marta likuma “Grozījumi Vispārējās izglītības likumā” 2. panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 112. pantam;

3) atzīt 2018. gada 22. marta likuma “Grozījumi Izglītības likumā” 1. panta otro daļu, 3. panta pirmo un otro daļu un 2018. gada 22. marta likuma “Grozījumi Vispārējās izglītības likumā” 2. pantu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 91. panta otrajam teikumam;

4) atzīt 2018. gada 22. marta likuma “Grozījumi Izglītības likumā” 1. panta otro daļu, 3. panta pirmo un otro daļu un 2018. gada 22. marta likuma “Grozījumi Vispārējās izglītības likumā” 2. pantu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 114. pantam.

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas ir stājies spēkā tā pasludināšanas brīdī.

Spriedums tiks publicēts oficiālajā izdevumā “Latvijas Vēstnesis” Satversmes tiesas likuma 33. panta pirmajā pantā noteiktajā termiņā.

Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājaslapā:

http://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2018/07/2018-12-01_Spriedums.pdf#search=2018-12-01

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt izpratni par Satversmes tiesā izskatāmajām lietām. Tā nav uzskatāma par nolēmuma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājaslapā www.satv.tiesa.gov.lv.

Ketija Strazda

Satversmes tiesas priekšsēdētājas palīdze
Ketija.Strazda@satv.tiesa.gov.lv
67830749, 26200580